

GELİBOLU TARİHİ ALANI ZİYARET NOKTALARINDA BULUNAN PEYZAJ DONATI ELEMANLARINDA VANDALİZM

Alper SAĞLIK^{1*}, Özge URUK², Elif SAĞLIK³, Abdullah KELKİT⁴

^{1*}Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale, Türkiye, alpersaglik@comu.edu.tr ORCID: 0000-0003-1156-1201

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale, Türkiye, ozgealay09@gmail.com ORCID: 0000-0001-8594-3398

³Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale, Türkiye, elifsaglik@comu.edu.tr ORCID: 0000-0002-5230-3869

⁴Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Çanakkale, Türkiye, akelkit@comu.edu.tr ORCID: 0000-0002-5364-6425

Özet

Vandalizm eyleminin temelinde çeşitli nedenler olduğu gibi doğurduğu sonuçlar da çeşitlilik göstermektedir. Bu çalışmada Gelibolu Tarihi Alanında gerçekleştirilen vandalizm eylemleri ile bu eylemlerin nedenleri ve sonuçları ortaya konulmuştur. Tarihi Alanda bulunan tarihi ve kültürel mekânlar araştırma alanı kabul edilmiş ve bu alanlarda bulunan peyzaj donatı elemanlarında incelemelerde bulunulmuştur. Ziyarete açık olan 16 ve ziyarete kapalı olan 2 tarihi mekân araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Gözlemler sonucunda; ziyaretçilerin yoğun kullanımda bulunduğu alanlarda peyzaj donatı elemanlarının çeşitliliği ve fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu donatı elemanlarının ise yoğun kullanımdan dolayı çeşitli tahribatlara uğradığı gözlemlenmiştir. Tarihi Alanda peyzaj donatı elemanlarına verilen zararlar incelendiğinde; heykel, kitabe, mezar taşı vb. objeler, oturma elemanları, sınırlayıcılar, aydınlatma elemanları, zemin döşemeleri ve bordürler, engelleyiciler ile bitkisel materyaller olarak sınıflandırılmıştır. Tespit edilen vandalizm eylemleri ortaya konulduktan sonra bu vandalizmlerin nedenleri R. F. Thaw ve V. M. Weinmayr'ın sınıflandırma sistemine göre incelenmiş ve Alanda gerçekleştirilen vandalizm eylemlerinin engellenmesine yönelik mekânsal öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Gelibolu, Peyzaj Donatı, Tarihi Alan, Vandalizm, Vandallık

GALLİPOLİ HISTORICAL AREA VISITING POINTS VANDALISM IN LANDSCAPE REINFORCEMENT ELEMENTS

Abstract

There are several reasons the basis of the vandalism action as well as the results it gives. In this study, the vandalism actions carried out in the Gallipoli Historical Area and the causes and consequences of these actions are revealed. The research area of historical and cultural areas in the Historical Area has been accepted and investigations have been made in the landscape equipment elements in these areas. 16 historical places open to visitors and 2 historical places closed to visitors were determined as research areas. As a result of the observations; In the areas where the visitors are in intensive use, the variety and excess of the landscape equipment elements draw attention. It has been observed that these equipment elements have been damaged due to intensive use. When the damages given to the landscape equipment elements in the Historical Area are examined; these are classified as objects such as sculptures, inscriptions, tombstones, seating elements, restraints, lighting elements, floor coverings and curbs blockers and vegetable materials. After the determined vandalism actions were revealed, the reasons of these vandalisms were examined according to the classification system of R. F. Thaw and V. M. Weinmayr and spatial suggestions were provided to prevent vandalism actions carried out in the area.

Keywords: Gallipoli, Landscape Equipment, Historical Area, Vandalism

GİRİŞ

Vandalizm eski çağlardan günümüze kadar sürekli gözlemlenen olaylardan biri olup topluluklar başka topluluklara ait yapılara, sanat eserlerine zarar vermekte çekinmemişlerdir. Vandalizm eyleminin temelinde çeşitli sosyal, ekonomik, psikolojik ve hukuki sonuçları olabilmektedir. Birçok farklı disiplin tarafından araştırma konusu olan Vandalizm eylemi peyzaj mimarlığı disiplini de araştırılması gereken önemli konulardan biridir. Peyzaj mimarlığı meslek disiplini kamusal alanlarda projelendirmeler ve uygulamalar yapmaktadır. Kentel tasarımcılar, kentlerde zaman harcayan bireylerin yaşam kalitesini artırabilmek amacıyla aktif ve pasif rekreasyon alanları oluşturmaktadırlar. Projelendirme ve uygulamalarda estetik, ekonomik, ekolojik değerleri göz önünde tutarak değerlendirmelerde bulunur (Yıldırım, 2000; Yücel, 2007). Bu amaçla oluşturulan mekanlar kamusal alanlar olarak tanımlanabilir. Kamusal alanlar; insanların birbirleri ile iletişim ve etkileşim halinde oldukları; dinlenme, rekreasyon, spor vb. diğer etkinlikleri bir arada gerçekleştirebildikleri alanlardır. Peyzaj mimarlarının katkıda bulunduğu kamusal alanlar; meydanlar, kent parkları, çocuk oyun

alanları, mesire piknik alanları, plajlar, kamu yapı bahçeleri ve diğer açık alanlardır (Van Vliet, 1984; Özyayın, Erbil ve Ulusoy, 1991; Akyol, 2006).

Kamuya açık alanlar vandalizm eylemine karşı tedbirsiz alanlar olup güvenlik ve denetleme tedbirleri sınırlıdır. Güvenlik tedbirleri yetersiz olan alanlar ise vandallar tarafından büyük ölçüde zarar görmektedir. Bu sebepten dolayı vandallar eylemlerini kamusal alanlarda rahatlıkla isteyerek ya da istemeyerek yapabilmektedirler (Van Vliet, 1984; Gür, 1996).

Günümüzde kentsel açık alanlarda yaşanan vandalizm eylemleri; sosyal donatı elemanlarına ve bitkisel materyallere verilen zararlar olarak 2 ana başlığa ayrılabilir. Vandallar tarafından kamusal alanlarda sosyal donatı elemanlarına verilebilecek zararlar; kırma, çizme, bozma, ezme, sökme, boyama vb. eylemleridir. Bu zararlar insanların rekreasyon ihtiyaçlarını engellemekte ve kamu zararları ortaya çıkmaktadır. Yüksek onarım maliyetleri ile yapısal ve bitkisel materyallerde değişiklik yapılabilmektedir (Yavuzer, 1998; Olgun, 2013). Vandallık eylemlerinin sıkça görüldüğü yerlerde gerekli önlemler ve tedbirler alınmadığı takdirde diğer suç eylemlerinin yapılmasına olanak sağlar hale gelmektedir. Aydınlatma elemanlarının kırılmasından dolayı mekânda görsel kontrol sağlanamayacağından dolayı suç işlemeye hazır mekânlar oluşacaktır. Bu sebeplerden dolayı vandallık eylemlerinin sebepleri araştırılmalı ve gerekli önlemler alınmalıdır.

Çalışma; Gelibolu Tarihi Alanı olup bölge, yerli ve yabancı ziyaretçiler tarafından destinasyon merkezi haline dönüşmüştür ve içerisinde tarihi, kültürel, arkeolojik kalıntıları barındırmaktadır. Bu alana yılda 1 milyonu aşan ziyaretçi gelmektedir. Yılın tüm aylarında ziyaret edilebilen bu alanda genelde toplu organizasyon ile seyahat edilmektedir. Toplu organizasyonlarca yapılan etkinliklerde yoğun kullanımlardan dolayı peyzaj donatı elemanlarında çeşitli vandallık eylemleri gözlemlenmektedir. Tarihi Alana gelen ziyaretçi profili incelendiğinde; ilkokul yaşlarından başlayıp 65 yaş üstü bireylerin geldiği görülmektedir.

Yılın bazı dönemlerinde (mart-eylül) ziyaretçilerin yoğunluğu fark edilir derece artmaktadır. Bu dönemlerde taşıma kapasitesinin üstünde insanlar ziyaretlerini tamamlamak zorunda kalmaktadırlar. Alanın açık hava müzesi niteliğinde olmasından dolayı ziyaretçiler alanın birçok bölgesine yayılabilmektedir. Bu alanlarda bulunan tarihi yapılar, sanatsal objeler ve peyzaj donatı elemanları çeşitli zararlara uğramaktadır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Çalışma alanı Çanakkale ili, Eceabat ilçe sınırları içerisinde yer almakta olup; doğu ve güney yönünde Çanakkale Boğazı ile, batı yönünde Ege Denizi, kuzey yönünde ise Gelibolu ilçesi ile çevrelenen bir yarımadadır (Şekil 1).

Şekil 1. Gelibolu Yarımadası uydu görüntüsü

Çalışmanın ana materyalini Gelibolu Yarımadası sınırlarında bulunan Gelibolu Tarihi Alanı'ndaki ziyaretçi noktaları oluşturmaktadır. Tarihi Alanda en çok ziyaretçi kabul eden şehitlik, mezarlık, anıt, tören alanı, müze vb. mekânlar irdelenmiştir. Bu alanlarda bulunan peyzaj donatı elemanları araştırılarak, vandallık eylemleri üzerinde durulmuştur. Gelibolu Tarihi Alanında en çok ziyaretçi yoğunluğunu barındıran anıt, tören alanı,

şehitlik, müze, kale vb. işlevlerin yanı sıra rekreasyon alanı olarak kullanılan mekanlar da araştırma alanına dahil edilmiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Gelibolu Tarihi Alanında vandallık eylemlerinin gözlemlendiği alanlar

Mekân Adı	Mekân İşlevi	Bulunduğu Bölge	Büyükük (m ²)
1915 Hilal-i Ahmer Hastane Sergisi	Sergi-Müze	Alçitepe Köyü	5.000
57. Piyade Alayı Şehitliği	Şehitlik-Anıt	Kocadere Köyü	3.000
Ağadere Hastane Şehitliği	Şehitlik	Kilitbahir Köyü	200.000
Bigalı Kalesi	Kale	Bigalı köyü	18.000
Conkbayırı	Anıt	Büyükanafta Köyü	5.000
Eski Jandarma İskelesi	Rekreasyon Alanı	Kemalpaşa Mahallesi	20.500
Kabatepe Kamp Alanı	Rekreasyon Alanı	Kemalpaşa Mahallesi	92.000
Kilitbahir Kalesi ve İskelesi	Kale-Müze-Rekreasyon Alanı	Kilitbahir Köyü	17.500
Kocadere Hastane Şehitliği	Şehitlik-Anıt	Kocadere Köyü	10.100
Mehmet Çavuş Anıtı	Anıt	Kocadere Köyü	650
Namazgah Tabyası	Tabya-Müze	Kilitbahir Köyü	32.500
Sargıyeri Şehitliği	Şehitlik-Anıt	Alçitepe Köyü	1.600
Seddülbahir Mehmetçik Feneri	Fener	Seddülbahir Köyü	600
Seyit Onbaşı Anıtı	Anıt	Kilitbahir Köyü	400
Soğanlıdere Şehitliği	Şehitlik-Anıt	Behramlı Köyü	4.500
Şahindere Şehitliği	Şehitlik-Anıt	Alçitepe Köyü	10.000
Şehitler Abidesi	Anıt-Tören Alanı	Seddülbahir Köyü	46.000
Yahya Çavuş Şehitliği	Şehitlik-Anıt	Seddülbahir Köyü	1.100

Yöntem

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Veri toplama sürecinden sonra betimleyici araştırma modeli ile Tarihi Alanın sistematik bilgisi verilerek mevcut durumu ortaya konulmuştur. Verilerin analiz ve sentezi sonucunda ortaya çıkan bilgiler sonucunda karşılaştırmalı değerlendirmeler korelasyonel (ilişkisel) araştırma modelinde değerlendirilmesinin ardından sonuç bölümünde yer verilmiştir.

Araştırmada kullanılan yöntem veri toplama, araştırma bulguları ve tartışma, sonuç ve öneriler aşamalarından oluşmuştur.

Veri toplama sürecinde;

- Vandallık ve vandalizm ilişkin tanımlar ve kavramlar literatür araştırmaları sonucunda yer verilmiştir.
- Vandalizmin sınıflandırılması, sebepleri, sonuçları irdelenmiştir. Vandallık eylemlerinin peyzaj donatı elemanlarında etkisini araştırmak adına vandalizm eylemlerinin gerçekleştirildiği alanlar ile bu eylemlerin engellenmesine yönelik tedbirler ve önlemler ortaya konulmuştur.
- Araştırma alanı ile ilgili mekanların oluşumunun tarihsel süreç çalışması arşiv ve literatür taramaları ile tamamlanmıştır. Mevcut durumun ortaya konulmasına yönelik araştırma alanında yerinde gözlem ve incelemelerde bulunulmuş, peyzaj donatı elemanları fotoğraflanmıştır. Gözlemler; 2017 yılından itibaren alana yapılan ziyaretler sonucunda edinilmiş olup gözlemlenen vandallık eylemleri fotoğraflanmış ve arşivlenmiştir. Çalışma başlangıcından itibaren arşivlenen görseller sonucunda bu çalışma ortaya konulmuştur.

Araştırma bulguları ve tartışma sürecinde;

- Literatür, arşiv ve diğer yazılı kaynaklar derlenmiştir.
- Mevcut durumun ortaya çıkarılması ile alanların planlama ve tasarım özellikleri ortaya konulmuştur.
- Mevcut durum özelliklerinin yansıtıldığı çizelge oluşturulmuştur.
- İzlenen yöntemler doğrultusunda araştırma alanında karşılaşılan vandallık eylem türleri listelenmiştir.
- Vandalizm eylemleri korelasyonel (ilişkisel) değerlendirilmiştir.

Sonuç ve öneriler sürecinde ise;

- Tarihi Alan ziyaret noktalarında gerçekleştirilen vandallık eylemi sebepleri ortaya konmuştur.
- Ziyaret noktalarında gözlemlenen vandallık eylemlerinin engellenmesine yönelik öneriler getirilmiştir.

BULGULARI VE TARTIŞMA

Vandal ve Vandalizm

Vandalların Roma'nın sanat eserlerini bilerek ya da bilmeyerek zarar vermelerinden günümüze kadar ulaşmış olup dünya literatürlerinde; yakıp, yıkma vb. zarar verme eylemleri olarak tanımlanmıştır. Bu tür eylemlerde bulunanlara ise vandal denilmektedir (Felsefe Ansiklopedisi, 1980; Tarakçı, 2003; Sawis Bilişim, 2020). Türk Dil Kurumuna göre vandal; eski kültür ve sanat anıtlarını yakıp yıkan, bunların değerini bilmeyen kimse veya topluluk olarak tanımlanmıştır. Vandal olma yanlısına ise Vandalizm tanımlaması yapılmıştır (Türk Dil Kurumu Başkanlığı, 2020). Günümüzde Vandalizm başkanlarına ait varlıklara, kamu mallarına saldırgan davranışlarda bulunma güdüsünün eyleme aktarılması olarak tanımlanabilir. Vandal bu saldırgan hareketleri bilerek ve isteyerek yapmaktadır ve yaptığı eylemin sonuçlarının farkındadır (Özen, Gülaçtı ve Çıkılı, 2004). Uniform Crime Reporting Handbook (2004) vandalizm kavramını; kasıtlı olarak ya da olmayarak yapılan, kendi dışındaki her türlü mülke ve mala zarar verme amacıyla yapılan kesme, kırma, bozma, boyama, yaralama, yırtma vb. kanunlarca yasaklanmış eylemlerde bulunmak olarak tanımlanmaktadır.

Vandalizm Sınıflandırması

Vandallık eylemi Türkçemizde tahripçilik olarak tanımlanabilmektedir. Tahripçilik ve Vandalizm çeşitli disiplinler tarafından farklı kategorilerde ayrılmıştır. Bu yazarlar; Martin, Weinmayr, Cohen, Thaw, Coursen ve Zeisel örnek gösterilebilir. Cohen'in yaptığı sınıflandırma günümüzde en genel ve geçerli sınıflandırma olarak tanımlanmaktadır (Avcı ve ark., 2016). Tahripçiliğin nitelikli sebeplerini Cohen (1973) tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

- Açgözlü Tahripçilik
- Taktik/İdeolojik Tahripçilik
- Oyunsu Tahripçilik
- Kinci Tahripçilik
- Kötü Niyetli Tahripçilik

Araştırmacılara göre tahripçiliğin sınıflandırmaları;

- J. M. Martin Tahripçiliği; soyguncu, öç almaya yönelik, amaçsız.
- V. M. Weinmayr Tahripçiliği; aşırı kullanım, olumsuz çevresel koşullar, merak, araçlı, görünümü bozma, içgüdüsel ve yanlış kullanıma dayalı.
- R.F. Thaw Tahripçiliği; düşmanlığa dayalı, düşüncesizlik, dikkatsizlik.
- J. Zeisel Tahripçiliği; kötü niyetli, yanlış adlandırılan, kötü niyetli olmayan, gizli devam eden.
- D. Cuorsen Tahripçiliği; kötü niyetli olan, kötü niyetli olmayan.
- S.Cohen Tahripçiliği; açgözlü, taktik/ideolojik, oynusu, kinci, kötü niyetli olarak ayrılmıştır (Avcı ve ark., 2016).

Vandalizm Sebepleri

Vandalizm olgusu birçok meslek disiplini tarafından araştırmalarda yer almıştır. Vandalizmin sosyal, psikolojik, ekonomik ve hukuki boyutları çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Yıldırım (2000) vandalizmin sebeplerini 12 maddede toparlamış olup bunlar; psikolojik etmenler, sosyal ve fiziksel çevre, eğitim, sahiplenme, bakım ve onarım, kullanım yoğunluğu, kullanıcı tipi, aydınlatma, görsel kontrol, renk, doku ve dayanıklılık olarak belirtilmiştir.

(Kesimli, 2013; Avcı ve ark., 2016) çalışmalarında kültürel varlıklar üzerinde uygulanan Vandalizm konusunu araştırmışlar ve Selçuk ve Kuşadası örneğinde vandalizm sebeplerini; kaçak kazılar, çeşitli alt yapı uygulamaları, tarım amacıyla kullanımı, iş makinası kullanımları ve inşaat uygulamaları şeklinde kategorize etmişlerdir.

Vandalizm Eylemlerinin Gerçekleştirildiği Alanlar

Türkiye'de Vandalizm örnekleri genellikle açık alanlarda yaşanmakta olup yeşil alanlar, parklar, meydanlar vb. insanların yoğun kullanım alanlarında gözlemlenmektedir. Van Vliet (1984); vandalizmin gerçekleştiği mekânları genel olarak açık alanlar ve kamusal yapılar olarak belirlemiş ve örnek olarak parklar, oyun alanları, toplu taşıma araçları, eğitim tesisleri, müzeler, konutlar, sosyal donatı elemanlarını göstermiştir.

Kent sınırları içerisinde yeşil alanlarda görülen vandalizm eylemleri Aslan (2018) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- Ahşap malzemeden imal edilen kameriye, pergola, bankların kırılması, parçalanması,
- Peyzaj donatı elemanlarının yazı, boya vb. ile zarar verme,
- Bitkisel materyallerin kırılması, sökülmesi, çiğnenmesi,
- Ağaç ve peyzaj donatı elemanlarına kâğıt, afiş, aydınlatma, kablo vb. asılması,
- Bitkisel materyallerin kesilmesi, yanlış budanması,
- Mesire ve piknik alanlarında mangal küllerinin bırakılması ile çim alanlarına zarar,
- Aydınlatma elemanlarının kırılması, parçalanması,
- Bilgilendirme ve uyarı levhalarının kırılması, boyanması, yazı yazılması,
- Otomatik sulama sistemlerini çalma, kırma, ezme, kesme vb. eylemleridir.

Yavuz ve Kuloğlu (2010) görsel kontrolün yeterli sağlanmadığı alanlarda, yan yollarda, insan trafiğinin yoğun olduğu bölgelerde, mülkiyeti belirsiz alanlarda ve aydınlatmanın yetersiz olduğu alanlarda vandalizm eylemlerinin daha sık yaşandığını savunmuşlardır. Olgun ve Yılmaz (2015), kentsel yeşil alanlarda vandalizm eylemlerinin turizm yoğunluğunun yaşandığı alanlarda ve kırsal kesimde gözlemlenmiştir. Her iki mekânsal yoğunluk da vandalizme açık konumdadır. Yoğun ziyaretçi ağırlayan bölgelerde sık ve kısa süreli kullanımdan, kırsal bölgelerde ziyaretçilerin az kullandığı bölgelerde yaşanan sakinlik ve denetimsizlikten dolayı donatı elemanlarına zarar verilebilmektedir.

Vandalizm eylemine hedef olan kentsel donatı elemanları Tarakçı (2003) tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

- Aydınlatma elemanlarının gövdelerine verilen zarara ek olarak en çok zarar gören bölge ışık kaynağını çevreleyen cam veya plastik koruyuculardır.
- Bir yere sabitlenen çöp kutuları taşınabilir olanlardan daha az vandalizme uğramaktadır.
- Trafik ve yaya yoğunluğunun fazla olduğu zemin döşemelerinde sürekli bakım işlemi gerekmektedir.
- Bilgilendirme ve yönlendirme tabelalarında da sabitleme yapmak vandalizm eylemlerini azaltmaktadır.
- Sınırlayıcılar, koruyucular, parmaklıklar kullanım amacına uygun olacak nitelikte malzeme kullanılarak vandalizm engellenmiş olacaktır.
- Otobüs duraklarının konumu ve imal edildiği malzeme dikkate alınarak tasarımlar yapılmalıdır.
- Bitki kasaları/parterleri işlevi dışında kullanılmaya açık alanlar olduğundan tasarımlar amacına uygun olarak şekillendirilmeli ve sivri sert köşelerden kaçınılmalıdır.
- Çocuk oyun alanlarında ek parçalarının sökülmesi, kırılması çeşitli kazalara sebep olabilmektedir. Montajlama malzemelerinin sağlam ve dayanıklı olması gerekmektedir.
- Oturma elemanlarında farklı vandalizm eylemleri görülmekte olup en çok görülen eylem çizme, kazıma ve boyamadır. Mevcut konuma sabitlenmeyen ve güneşe maruz kalan oturma elemanları da çabuk bozulmaya meyillidir.

Vandalizmin Sonuçları

Vandalizmin bireysel, toplumsal, ekonomik, ekolojik sebepleri olabilmektedir. Vandalizmin sonuçlarını Yıldırım (2000) dört ana başlık altında toplamıştır:

1. Kamu mallarının tahribi ve görsel kirlilik
2. Kazalara neden olma
3. Başka suçlara neden olma
4. Maliyet

Peyzaj donatı elemanlarında gerçekleşen vandallık eylemleri sonucunda materyaller kullanılamaz, ihtiyaçları karşılayamaz duruma gelir. Zamanla artan vandallık eylemleri ile görsel kalitede azalmalar meydana gelir. Bunların sonucunda ise peyzaj donatı elemanlarını kullanan bireylerde huzursuzluk duygusu ile birlikte güvensizlik duygusu da yaşatılmaktadır (Underwood, 1980; Yıldırım, 2000).

Vandallık eylemine maruz kalmış donatıların bakım, onarım ve yenileme işlemlerinin yapılmadığı takdirde ise çeşitli kazalara sebep olabilmektedir. Bu kazalar ise bireylerin ve diğer canlıların hayatını tehlikeye sokabilmektedir. Vandalizm eylemlerinin gerçekleştiği alanlarda diğer suçların da işlenme ihtimali artmaktadır

(Underwood, 1980; Yıldırım, 2000). Doğru planlanan ve tasarlanan alanlarda, yapısal ve bitkisel bakımların yapıldığı takdirde bireyler tarafından suç işleme oranı azalmış olacaktır (Akgül ve ark., 2015). Peyzaj donatı elemanlarında meydana gelen zararların oluşturduğu maliyet de vandalizmin sonuçlarındandır. Bakım, onarım ve yenilemeye ihtiyaç duyan donatı elemanlarında, vandallık eylemlerinin sürekliliğine göre maliyet de artmaktadır (Yıldırım, 2000).

Vandalizmin Engellenmesine Yönelik Tedbirler Ve Önlemler

Vandalizm; sadece sosyal bir sorun olarak algılanmamalı, mekânsal bir sorun olarak da değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu sebepten dolayı şehir plancılara, mimarlara ve peyzaj mimarlarına çeşitli görevler düşmektedir. Şehir plancıları, görsel kontrolün sağlanabileceği mekân planlamaları yapmalı; mimarlar ise bina ve cephe uygulamalarında sosyal kontrol yapabilme imkanlarını sunmalıdır. Kamusal alanlarda gerçekleşen eylemleri engellemede peyzaj mimarlarının rolü ise; peyzaj donatı elemanlarında renk, malzeme, doku vb. etkenlere dikkat ederek tasarım ve planlamalarda bulunmalıdır (Yıldırım, 2000; Yavuz ve Kuloğlu, 2010). Mekanların tasarlanmasında bireylerin kullanım gereksinimleri dikkate alınmalıdır. Amacına uygun kullanım alanları oluşturmak vandallık eylemlerini azaltabilmektedir. Kamusal alanlarda bulunan peyzaj donatı elemanları ile ana ve ara yollar arasındaki sirkülasyon ve görsel kontrol yeterli düzeyde olmalıdır (Yıldırım, 2000; Yavuz ve Kuloğlu, 2010). Kamusal alanların sadece kamu görevlileri tarafından korunmasından ziyade yakın çevresinde bulunan ya da mekân kullanan bireyler tarafından da gözlemlenmesi, korunması gerekmektedir (Hilborn, 2009; Yıldırım, 2000; Cicerali ve Cicerali, 2005).

Eylemlerin gerçekleştiği peyzaj donatı elemanlarına ve vandallık eylemlerine göre malzeme seçimi yapılmalıdır. Vandallık eylemlerinin engellenmesini ve eylem gerçekleştikten sonraki bakım süreçlerinde materyal seçimi önemlidir. Örneğin yazma eyleminin gerçekleştiği alanlarda; yüzeyin temizlenmesinin kolay olacağı malzemeler kullanılmalıdır. Donatı elemanlarında meydana gelen zararlar sonucunda gerekli bakım, onarım ve yenileme çalışmaları yapılmalıdır. Donatılarda bakım işlemleri gerçekleştirilmediği takdirde, vandallık eylemlerinin devam etmesine ve diğer suçların da yapılmasına sebep olabilmektedir. Kamusal alanların korunmasında yerel halkın katılımı gerekmektedir. Mevcut alanların amacına uygun kullanımı ve donatı elemanlarının korunması hususlarında çevre insanın da katkıları büyük önem taşımaktadır (Yıldırım, 2000; Yavuz ve Kuloğlu, 2010).

Gelibolu Tarihi Alanında Vandalizm Eylemleri

Tarihi alan sınırları içerisinde doğal, tarihi, kültürel ve arkeolojik alanlar bulunmaktadır. Bu alanları ziyaret etmek amacıyla birçok yerli ve yabancı turist bu alana gelmektedirler. Özellikle bu bölgenin en önemli tarihi özelliği olan Çanakkale Savaşları ve onun yaşandığı mekânları görmek ve kaybedilenleri anmak amacıyla Türkiye'nin ve Dünya'nın dört bir yanından her yaş kategorisinden bireyler bu alana gelmektedirler. Çanakkale savaş alanlarını ve müzelerini ziyaret amacıyla gelen ziyaretçiler gününbirlik ziyaretçiler olup mekânlarda kısıtlı sürelerde destinasyonlarını gerçekleştirebilmektedirler. Gelibolu Tarihi Alanında ziyaret alanları toplam 131,18 hektar alan kaplamaktadır. Ziyaret alanları içerisinde ise; turizm tesis alanları, kamp ve dinlenme alanları, antik yerleşim alanları, kaleler, tabyalar, tören alanları, anıtlar, şehitlikler ve mezarlıklar yer almaktadır. Rekreasyon amaçlı kamp ve dinlenme alanları 28,38 hektar alan, diğer ziyaret alanları ise 102,8 hektar alan kaplamaktadır (Gelibolu Tarihi Alanı 1/25.000 Ölçekli Tarihi Alan Planı Açıklama Raporu, 2016). Savaş alanlarına yapılan ziyaretlerin kısa süreli ve tarihi hassasiyet ile yapılmasından dolayı bu alanlarda gerçekleştirilen vandalizm eylemleri genellikle bilinçli olarak yapılmamaktadır. Taşıma kapasitesinin üzerinde ziyaretçi ağırlamasından kaynaklı vandalizm eylemleri sıklıkla gözlemlenmektedir. Tarihi Yarımada'daki odak alanlar; Şehitler Abidesi, Conkbayırı, 57. Piyade Alayı Şehitliği ve Şahindere Şehitliği olup bu alanlarda bulunan peyzaj donatı elemanları yoğun kullanımdan dolayı zarara uğramaktadır. Tarihi Alana gelen ziyaretçiler bu 4 odak noktasında destinasyonlarını ve serbest vakitlerini gerçekleştirmektedir. Bu sebeplerden dolayı ziyaretçi yoğunluğunun gözlemlendiği bu alanlarda peyzaj donatı elemanlarına sıklıkla yer verilmiştir. Bu alanlarda ziyaretçi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik; oturma bankı, aydınlatma elemanları, çöp kutusu, çit vb. peyzaj donatı elemanları bulunmaktadır. Ziyaretçi yoğunluğuna ek olarak, peyzaj donatı elemanlarının; ahşap, metal, taş vb. malzemelerden imal edilmiş olması/olmaması tahripçiliği artırmakta ya da azaltmaktadır. Mevsimsel şartlar ve farklılıklar da sosyal donatılarda tahripçiliğin derecesinde etkili olmaktadır (Yıldırım, 2000; Yavuz ve Kuloğlu, 2010).

Newman (1973), savunabilir olmayan mekânlarda görsel kontrol de sağlanmadığı bu sebepten dolayı da vandalizm eylemlerinin daha sık karşılaşıldığını belirtmişlerdir. Araştırma alanındaki Bigalı Kalesi, Kabatepe

Kamp Alanı ve Mehmetçik Feneri bu sebepten dolayı tahripçiliğe uğramıştır. Kabatepe Kamp Alanı yazın kullanıma açırken, Bigalı Kalesi'nde restorasyon çalışmaları devam etmekte ve Mehmetçik Feneri ise ziyarete kapalı durumdadır. Güvenlik önlemlerinin yetersiz olduğu bu alanlarda görselliğin artırılması amacıyla aydınlatma elemanlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Savaş turizmi ziyaretlerine ek olarak; rekreasyon alanlarının kullanımı ise genellikle yerel halk ve çevresindeki bölgede yaşayanlar tarafından kullanılmaktadır. Bu alanlarda çok yoğun ve uzun süreli insan popülasyonu gözlemlenmektedir. Tarihi Alan içerisindeki bu alanlar; Kabatepe kamp alanı ve Eski Jandarma İskelesidir. Bu alanlarda gözlemlenen vandalizm eylemleri yoğun kullanımdan dolayı kaynaklanmaktadır.

Tarihi Alan tarihi ve kültürel ziyaret noktalarında bulunan peyzaj donatı elemanlarının çeşitliliği göze çarpmakla beraber insanlar tarafından erişimi kolay ve yoğun kullanıma açık materyaller tahribata uğramaktadır. Alanda tahribata uğrayan donatı elemanları; savaş objeleri (bonet, top güllerleri, siperler), sembolik tasarımlar (anıt, kitabe, mezar taşları), oturma elemanları (orman masası, oturma bankı), sınırlayıcı ve engelleyiciler (duvar, çit, korkuluk, bordür, baba, araç stoperi), atık toplayıcılar (geri dönüşüm ve çöp kutusu), aydınlatma elemanları, bilgilendirme ve yönlendirme tabelaları ile bitkisel materyallerdir. Tarihi Alan tarihi ve kültürel ziyaret noktalarındaki peyzaj donatı elemanlarında gerçekleştirilen vandalizm eylemleri Çizelge 2'de belirtilmiştir.

Çizelge 2. Tarihi Alan ziyaret noktalarındaki peyzaj donatı elemanlarında vandalizm eylemleri

Ziyaret Noktası	Peyzaj Donatı Elemanları	Vandalizm Eylemleri
1915 Hilal-i Ahmer Hastane Sergisi	Ferforje çit	Eğme, bükme
57. Piyade Alayı Şehitliği	Mezar taşı	Kırma
	Araç stoperi	Ezme, çığneme
	Baba	Kırma, çarpma
	Mermer tabure	Kırma
	Traverten Bordür	Kırma
	Beyaz mıcır	Yer değişikliği
	Ahşap Çit	Kırma
Ağadere Hastane Şehitliği	Bitkisel materyaller	Kırma, ezme, koparma
	Aydınlatma elemanı	Eğme, bükme
	Çöp kutusu	Eğme, bükme
	Bilgilendirme tabelası	Kırma, bükme
Bigalı Kalesi	Bitkisel materyaller	Kırma, koparma
	Yetmiş ağaçlar	Boyama
Conkbayırı	Top güllerleri	Üzerine çıkma, basma
	Siperler	Kırma, dağıtma
	Ahşap Çit	Eğme, bükme
	Traverten zemin	Kırma
	Beyaz mıcır	Yer değişikliği
	Çim alan	Ezme
	Bitkisel materyaller	Kırma, ezme, koparma
Eski Jandarma İskelesi	Duvar	Boyama, çizme, kırma
	Aydınlatma elemanı	Kırma, devirme
	Ahşap platform	Kırma
	Musluk başlığı	Kırma, sökme
	Bordür	Kırma
Kabatepe Kamp Alanı	Ahşap orman masası	Çizme, yazma
	Çit	Kırma, bozma
	Duş kabini	Sökme, kırma
	Musluk başlığı	Sökme, kırma
	Bilgilendirme tabelası	Devirme
	Çöp kutusu	Kırma, bükme
Kilitbahir Kalesi ve İskelesi	Geri dönüşüm kutusu	Dağıtma, devirme, çizme
	Aydınlatma elemanı	Devirme, eğme, kırma
	Korten korkuluk	Kırma, devirme
Kocadere Hastane Şehitliği	Bilgilendirme levhası	Kırma, sökme
	Andezit kaplama	Dağıtma, bozma
Mehmet Çavuş Anıtı	Anıt	Boyama, yazma
	Granit bordür	Bozma, dağıtma
	Oturma bankı	Eğme, çizme
Namazgah Tabyası	Bonet kapısı	Kırma
	Aydınlatma elemanı	Kırma
	Ahşap çit	Kırma
Sargyeri Şehitliği	Bitkisel materyaller	Kırma, ezme
Seddülbahir Mehmetçik Feneri	Çit	Kırma
Seyit Onbaşı Anıtı	Demir çit	Eğme, bükme

	Traverten döşeme	Kırma
	Musluk başlığı	Eğme
	Beton bordür	Kırma
	Duvar	Taş sökme
	Küptaş döşeme	Bozma, kırma
	Mermer tabure	Kırma
	Ferforje çit	Eğme, bükme
	Ahşap çit	Kırma, eğme, çizme
	Araç stoperi	Ezme, çığneme
	Andezit döşeme	Kırma
	Musluk başlığı	Eğme, sökme
	Bilgilendirme tabelası	Eğme, bükme
	Bitkisel materyaller	Kırma, ezme, koparma
	Kitabe	Kırma
	Temsili Mezar	Kırma, vurma
	Ferforje Çit	Kırma, eğme, koparma
	Yer döşemesi	Kırma
	Aydınlatma elemanı	Kırma, bükme
	Ahşap korkuluk	Kırma, yazı yazma, çizme
	Granit bordür	Kırma, bozma
	Beyaz micir	Yer değişikliği
	Çim alanlar	Ezme, sarartma
	Bitkisel materyaller	Kırma, ezme, koparma
	Ahşap çit	Eğme, bükme
	Araç stoperi	Ezme, kırma

Tarihi Alanda yer alan anıtlara ve savaş materyallerine yönelik vandalizm eylemleri bilinçsiz ve istemeyerek yapılmaktadır. Bireyler fotoğraf çekimi yapmak amacıyla alanda bulunan anıtların ve savaş objelerinin üzerlerine çıkmaktadırlar. Conkbayırı bölgesinde bulunan savaş gülleleri, Şehitler Abide'sinde bulunan savaş topları, Seyit Onbaşı Anıtı'na verilen tahribatlar bu eylemlere örnek gösterilebilir (Şekil 2).

Şehitlik, tören alanı gibi anma mekânları oluşturmak amacıyla yapılan anıt, kitabe, mezar taşı, temsili mezar, siper vb. düzenlemelerde genellikle kırma eylemi gözlemlenmiştir. Bu materyallerin yapım malzemesi traverten, granit, mermer, ahşap vb. olup materyaller köşe ve birleşim yerlerinden zararlara uğramışlardır. Bu tip zararlar Alanda en çok Şehitler Abidesi'nde görülmektedir. Bunun sebebi yoğun ziyaretçi ağırlaması ve anma mekânına yönelik düzenlemelerde kullanılan materyal çeşitliliğidir.

Şekil 2. Sembolik tasarımlarda (anıt, mezar taşları, kitabe) vandalizm

Alanda bulunan oturma elemanları ziyaretçilerin kısa süreli dinlenmelerine imkân sağlamakta olup oturma elemanları genellikle odak noktalarda bulunmaktadır. Ahşap oturma banklarında gözlemlenen eylemler güneşe uzun süre maruz kalmasından dolayı oluşan tahribattır. Mermer tabureler ise şadırvan bulunan alanlarda (Şahindere Şehitliği, Soğanlıdere Şehitliği, 57. Piyade Alayı Şehitliği vb.) bulunmakta olup ziyaretçilerin abdest almalarını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Taburelerde gözlemlenen eylem kırma olup birleşim ve ek yerlerinden meydana gelmektedir.

Sınırlayıcılar incelendiğinde Alanda kullanım amacına göre çeşitlilik sunulmuştur. Duvar, çit ve korkuluk peyzaj donatı elemanları kullanılmış ve bu elemanlar farklı vandalizm eylemlerine maruz kalmıştır (Şekil 3). Duvarlarda boyama, çizme, kırma eylemlerine rastlanılmıştır. Ahşap çitlerde boyama, çizme eylemlerine ek olarak eğme, bükme ve kırma eylemi de sıkça gözlemlenmiştir. Ahşap çitler insan hareketliliğini kısıtladığından dolayı kırma eylemi gerçekleştirilmiştir. Ferforje çitler geçişlerde kısıtlama yapmamakta olup caydırıcı

niteliktedir. Bu tip çitlerde insanlar daha çok çitlerde eğme eylemini ve çitlerde bulunan zincirlerde koparma eyleminde bulunmuşlardır.

Şekil 3. Sınırlayıcı elemanlarda vandalizm

Aydınlatma elemanları Tarihi Alan'ın tümünde bulunmamakta olup aydınlatmaya yer verilen alanlarda genellikle vandalizm eylemleri gözlemlenmiştir (Şekil 4). Bu eylemler yüksek ve yerden aydınlatmalar tiplerinde de oluşmuştur. Eski Jandarma İskelesi'nde bulunan yüksek aydınlatma ile Kilitbahir Kale İskelesi'nde bulunan bollard tipi aydınlatmalarda araçlar tarafından devirme eylemi gözlemlenmiştir. Şehitler Abidesi'nde bulunan yerden aydınlatmalarda ise kırma eylemleri göze çarpmaktadır.

Şekil 4. Aydınlatma elemanlarında vandalizm

Tarihi Alan'da zemin döşeme malzemeleri farklılık göstermekte olup traverten, andezit, granit vb. malzemeler en çok kullanılan yapı malzemeleridir. Bu tip döşemeler ve kaplamalarda genellikle kırma, sökme eylemleri ile karşılaşmıştır. Bordürler de çoğunlukla köşe ve sivri noktalarında kırma eylemine maruz kalmıştır.

Engelleyicilere bakıldığında araç geçişlerine engel olacak araç stoperleri ve babalar göze çarpmaktadır. Araç stoperleri şehitlik otopark alanlarında ezme, bükme ve kırma eylemlerine maruz kalmıştır (Şekil 5). Babalarda ise kırma eylemleri, birleşim ve ek yerlerinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 5. Engelleyici baba ve araç stoperlerinde vandalizm

Geri dönüşüm ve çöp kutuları incelendiğinde bu donatı elemanlarında çeşitli vandallık eylemleri gözlemlenmiştir. Sıkça görülen vandallık eylemleri kırma, bükme, dağıtma olup metal malzemeden imal edilmiş donatılarda daha fazla bu eylemler gerçekleştirilmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Geri dönüşüm ve çöp kutularında vandalizm

Bilgilendirme ve yönlendirme tabelalarına verilen eylemler kırma, bükme ve devirme şeklinde olup bu eylemlerin çoğu bilerek ve isteyerek meydana gelmektedir.

Tarihi Alan'da lokal olarak gözlemlenen vandallık eylemleri çeşme, duş alanı, şadırvan vb. alanlarda musluk başlıklarının sökülmesi, eğilmesi.

Bitkisel materyallere verilen zararlar ise bilinçsiz ve istemeyerek yapılmaktadır. Fotoğraf çekimi yapmak ve alan kılavuzunu dinlemek amacıyla yapılmaktadır. Bu istemsiz zarar verme eylemleri; bitkilerde kırma, ezme, koparma şeklindedir. Ayrıca alana ziyarete gelen bireyler, bazı bitkileri yanlarında hatıra amacıyla götürmek istemektedirler.

Tarihi Alanda gerçekleşen vandallık eylemleri korelasyonel (ilişkisel) olarak değerlendirildiğinde; yoğun kullanılan ziyaret noktaları (Şehitler Abidesi, 57. Piyade Alayı Şehitliği, Conkbayırı, Kabatepe Kamp Alanı) yoğunluğunun az olduğu ziyaret noktalarına (Sargıyeri Şehitliği, Kocadere Hastane Şehitliği, Mehmet Çavuş Anıtı) kıyasla daha çok tahribata uğramaktadır.

Yoğun kullanıma açık ziyaret noktaları değerlendirildiğinde; peyzaj donatı elemanlarının çeşitliliğinin daha fazla olduğu alanlarda vandallık eylemleri daha çok görülmektedir. Seyit Onbaşı Anıtı ve Şahindere Şehitliği eşdeğer ziyaretçiye ev sahipliği yapmakta olup Şahindere Şehitliği'nde peyzaj donatı elemanlarının çeşitliliğinin fazla olması vandallık eylemlerini ve sayısını artırmıştır. Peyzaj donatı elemanlarında en çok kırma, eğme, bükme eylemleri gözlemlenmiştir. Kırma, eğme, bükme eylemleri en çok sınırlayıcı ve engelleyiciler üzerinde gerçekleşmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelibolu Tarihi Alanındaki tarihi ve kültürel mekânlar incelendiğinde; ziyaretçi yoğunluğunun fazla olduğu mekânlarda vandallık eylemlerindeki çeşitlilik de aynı oranda yükseklik göstermektedir. Bu ziyaret mekânlarından; 57. Piyade Alayı Şehitliği, Conkbayırı, Eski Jandarma İskelesi, Kabatepe Kamp Alanı, Soğanlıdere Şehitliği, Şahindere Şehitliği ve Şehitler Abidesi yoğun ziyaretçi ağırlamasından ve peyzaj donatı elemanlarının çeşitliliği, sayısının fazlalığından dolayı zarar verme eylemleri gözlemlenmiş ve fotoğraflanmıştır. Tarihi Alanda peyzaj donatı elemanlarına verilen zararlar incelendiğinde; anıtlar, heykeller ve savaş materyalleri; kitabe, mezar taşı, siper vb. düzenlemeler, oturma elemanları, sınırlayıcılar (duvar, çit, korkuluk), aydınlatma elemanları, zemin döşemeleri, kaplamalar ve bordürler, engelleyiciler (araç stoperi, baba), geri dönüşüm ve çöp kutusu, bilgilendirme ve yönlendirme tabelaları ile bitkisel materyaller olarak sınıflandırılmıştır.

Vandallık eylemlerinin nedenleri R. F. Thaw ve V. M. Weinmayr'ın sınıflandırma sistemine göre incelenmiştir. R. F. Thaw'ın sınıflandırmasına göre Tarihi Alanda sosyal donatı elemanlarına verilen zararlar düşüncesizlik ve dikkatsizlik nedenleri ile yapıldığı değerlendirilmesine ulaşılmıştır. V. M. Weinmayr'ın sınıflandırma sisteminde ise aşırı kullanma, araçlı, içgüdüsel ve yanlış kullanıma dayalı tahripçilikleri gözlemlenmiştir.

Bilerek ve kasıtlı yapılan vandallık eylemleri daha çok yılın belli dönemlerinde kullanılan ve ziyarete kapalı alanlar olan Kabatepe Kamp Alanı, Bigalı Kalesi, Kilitbahir Kalesi, Eski Jandarma İskelesi ve Mehmetçik Feneri'nde görülmüştür. Bu alanlar dışında yapılan tüm vandallık eylemlerinin sebepleri düşüncesizlik ve dikkatsizlik olarak nitelendirilebilir. Vandallık eylemlerinin engellenmesine yönelik çalışmalar ve öneriler de bu doğrultuda oluşturulmalıdır. Tarihi Alanda kasıtlı gerçekleştirilen eylemler; duvarda boyama, sınırlayıcıların kırılması, ağaçların boyanması olarak gözlemlenmiştir. Bu eylemlerin engellenmesine yönelik;

- Vandallık eylemlerinin gözlemlendiği tüm alanlarda güvenlik tedbirleri artırılmalıdır.
- Kabatepe Kamp Alanı ve Mehmetçik Fenerinde bulunan sınırlayıcılarda (çit, duvar vb.) malzeme, boyut vb. değişiklikler ile güçlendirmeler yapılmalıdır.
- Ziyarete sürekli kapalı olan Mehmetçik Feneri ile yılın belirli dönemleri kapalı olan Kabatepe Kamp Alanında bilgilendirici ve uyarıcı tabelalara yer verilmelidir.
- Bigalı Kalesinde bulunan ağaçların gövdelerinde ağaç restorasyonu uygulaması yapılmalı,
- Mehmet Çavuş Anıtı kaidesinde restorasyon çalışması yapılmalıdır.
- Eski Jandarma İskelesinde bulunan duvarda onarımlar yapılmalıdır.

Düşüncesizlik ve dikkatsizlik nedenleri ile yapılan eylemler genellikle tarihi ve kültürel mekânların taşıma kapasitelerinin üzerinde ziyaretçi ağırlamasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Kıрма, eğme, bükme, çığneme, ezme, koparma, sökme eylemlerinin engellenmesine yönelik;

- Ziyaretçi yönetim sisteminin oluşturulması ile taşıma kapasitesi doğrultusunda ziyaret olanağı sağlanmalıdır.
- Alana toplu organizasyonlar ile gelen ziyaretçilerin rehber, alan kılavuzu tarafından bilgilendirilmeleri yapılmalıdır.
- Tüm alanlarda çeşitli güvenlik tedbirleri arttırılmalıdır.
- Ziyaret edilen mekânların tarihi ve kültürel önemleri ile korunması gerekli varlıklar olduğuna dair eğitim verilmesi gerekmektedir.
- Vandallık eylemlerinin sıkça gözlemlendiği alanlarda bilgilendirici ve uyarıcı tabelalar konumlandırılmalıdır.
- Tahribatın yoğun yaşandığı alanlar peyzaj mimarlığı planlama ve tasarım ilkeleri doğrultusunda incelemeler ve düzenlemeler yapılmalıdır.
- Tarihi Alanda kullanılan peyzaj donatı elemanlarında meydana gelen tasarım ve uygulama kaynaklı vandalizm eylemleri değerlendirilmeye alınmalıdır.
- Peyzaj donatı elemanlarında gerçekleşen eylem türlerine göre tasarımsal değişiklikler (malzeme cinsi, boyutu, rengi, dokusu vb.) yapılmalıdır.
- Peyzaj donatı elemanlarının uygulama alanına aplikesinde vidalama vb. sabitlemeler yapılmalıdır.
- Vurma, çarpma, kıрма, devirme eylemlerine maruz kalan aydınlatma elemanlarının konumları değiştirilmelidir.
- Yerden aydınlatma sistemlerinde aydınlatmaları koruyucu tedbirler alınmalıdır.
- Metal malzemelerden imal edilmiş geri dönüşüm ve çöp kutularından kaçınılmalıdır. Kıрма, devirme eylemlerinin yapılamayacağı donatı malzemeleri tercih edilmeli ve zemine sabitlenmelidirler.
- Sınırlayıcı çitler ve korkulukların zemine sabitlenmesinde güçlendirmeler yapılmalıdır.
- Döşeme, kaplama malzemelerinde ve bordürlerde sivri köşelerden kaçınılmalıdır.
- Araç stoperleri ve babalar ile bilgilendirme, yönlendirme ve uyarı levhaları bireyler tarafından daha görünücü hale getirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akgül Gök, Z., Özgüner, H., Alay, Ö. (2015). Kentsel açık yeşil alanlarda işlenen suçlar ve önleyici peyzaj tasarım yaklaşımları. *Günlük Hayat Sosyolojisi Açısından Suç ve Suç Korkusu Kongresi Bildiriler Kitabı*, HEGEM V Yayınları, Bilimsel ve Popüler Eserler Dizisi, 51, 594-613.
- Akyol, E. (2006). *Kent Mobilyaları Tasarım ve Kullanım Süreci* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Erişim Adresi (24.03.2020): <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Aslan, H. (2018). Vandalizmin Azaltılmasında Peyzaj Tasarım Kriterlerinin Belirlenmesi. 2. Uluslararası Mesleki Bilimler Sempozyumu, IVSS 2018. Erişim Adresi (10.03.2020): <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mbd/issue/40281/441927>

- Avcı, E., Acar, V. ve Erbay Aslıtürk G. (2016). Kültürel Varlıklar Üzerinde Yapılan Tahribatların Turizm Çerçevesinde Değerlendirilmesi (Kuşadası-Selçuk Örneği). *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8):171-208. Erişim Adresi (03.05.2020): <https://docplayer.biz.tr/27446943-Kulturel-varliklar-uzerinde-yapilan-tahribatlarin-turizm-cercevesinde-degerlendirilmesi-kusadasi-selcuk-ornegi.html>
- Cicerali, E. E. ve Cicerali, L. K. (2005). Çevre ve Suç: Şehir Güvenliğini Artırmada Çevre Psikoloji Yaklaşımı. *The Professional Geographer*. 57(1):1-12. Erişim Adresi (08.06.2020): https://www.researchgate.net/publication/309619240_Cevre_ve_Suc_Sehir_Guvenligini_Artirmada_Cevre_Psikoloji_Yaklasimi
- Cohen, S. (1973). Property Destruction Motives and Meanings Vandalism. *The Architectural Press*, s:2353. London.
- Gelibolu Tarihi Alanı 1/25.000 Ölçekli Tarihi Alan Planı Açıklama Raporu, 2016. Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı.
- Gür, Ş. Ö. (1996). Mekân Örgütlenmesi. Gür Yayıncılık.
- Hilborn, J. (2009). Dealing with crime and disorder in urban parks. USA: Center for Problem-Oriented Policing. Erişim Adresi (03.05.2020): <https://popcenter.asu.edu/content/dealing-crime-and-disorder-urban-parks-page-3>
- Kesimli, İ. G. (2013). Saldırganlık ve Vandalizm. *Electronic Journal of Vocational Collages*. Erişim Adresi (16.04.2020): (<https://docplayer.biz.tr/12648233-Saldirganlik-ve-vandalizm.html>).
- Newman, O. (1973). Defensible Space. Collier Books. New York, ABD.
- Olgun, R. (2013). Kentsel Yeşil Alanlarda Vandalizm ve Olası Tasarım Çözümlerinin Antalya Örneğinde İncelenmesi (Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. <file:///C:/Users/User01/Downloads/360763.pdf>
- Olgun, R. ve Yılmaz, T. (2015). Kentsel Yeşil Alanlarda Vandalizm ve Olası Tasarım Çözümleri: Antalya Kenti Örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 12(03): 27-39. Erişim Adresi (10.03.2020): <http://acikerisim.nku.edu.tr:8080/xmlui/handle/20.500.11776/1986>
- Özaydın, G., Erbil, D. ve Ulusoy, B. (1991). Kamu mekanları tasarımının tamamlayıcısı olarak bildirişim öğeleri. Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu I. İstanbul. 15-16.
- Özen, Y., Gülaçtı, F. ve Çıkılı, Y. (2004). Saldırganlığın psikolojik-kültürel boyutu ve vandalizm. *Doğu Anadolu Araştırmaları*. 144-149. Erişim Adresi (03.05.2020): <http://www.aktuelpsikoloji.com/saldirganligin-psikolojik-kulturel-boyutu-ve-vandalizm-4908h.htm>
- Sawis Bilişim. (2020). Erişim Adresi (03.05.2020): <https://www.turkcebilgi.com/vandalizm>
- Tarakçı, F. N. (2003). Kentsel Çevrede Vandalizm: Vandalizmin Bank Tasarımına Etkileri (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu Başkanlığı, Ankara. (2020). Erişim Adresi (03.05.2020): <https://sozluk.gov.tr>
- Underwood, G. (1980). Vandalism. *The Architects Journal*. 24, 1171-1174.
- Uniform Crime Reporting Handbook, (2004). Federal Bureau of Investigation. Washington D.C. Government Printing Office.
- Van Vliet, W. (1984). Vandalism: An Assessment and Agenda, Vandalism: Behaviour and Motivations (Edt: C.L. Leboyer). New York: Elsevier Science Publishing. Erişim Adresi (28.03.2020): [https://www.colorado.edu/cedar/sites/default/files/attached-files/van%20Vliet-%20W.%20\(1984\).%20Vandalizm%20An%20assessment%20and%20agenda.%20In%20C.%20Levy-Leboyer%20\(Ed.\).pdf](https://www.colorado.edu/cedar/sites/default/files/attached-files/van%20Vliet-%20W.%20(1984).%20Vandalizm%20An%20assessment%20and%20agenda.%20In%20C.%20Levy-Leboyer%20(Ed.).pdf)
- Yavuz, A. ve Kuloğlu, N. (2010). An experimental study on vandalism: Trabzon Parks. *Scientific Research and Essays*. 5(17):2463-2471. Erişim Adresi (26.03.2020): https://www.researchgate.net/publication/268288046_An_experimental_study_on_vandalism_Trabzon_Parks
- Yavuzer, Y. (1998). Niğde İlindeki Öğretmenlerin Okul Tahripçiliğine Karşı İdeolojik Yönelimleri (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erişim Adresi (04.03.2020): <file:///C:/Users/User01/Downloads/072349.pdf>
- Yıldırım, A. (2000). Kamusal Alanlarda Vandalizm (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Erişim Adresi (24.03.2020): <file:///C:/Users/User01/Downloads/096756.pdf>
- Yıldız, A. S. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6:3-4, 131-149.
- Yücel, F. G. (2007). Kaliteli kent parkı tasarımı. *Mimarlık Dergisi*. 334. Erişim Adresi (08.06.2020): <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=52&RecID=1297>